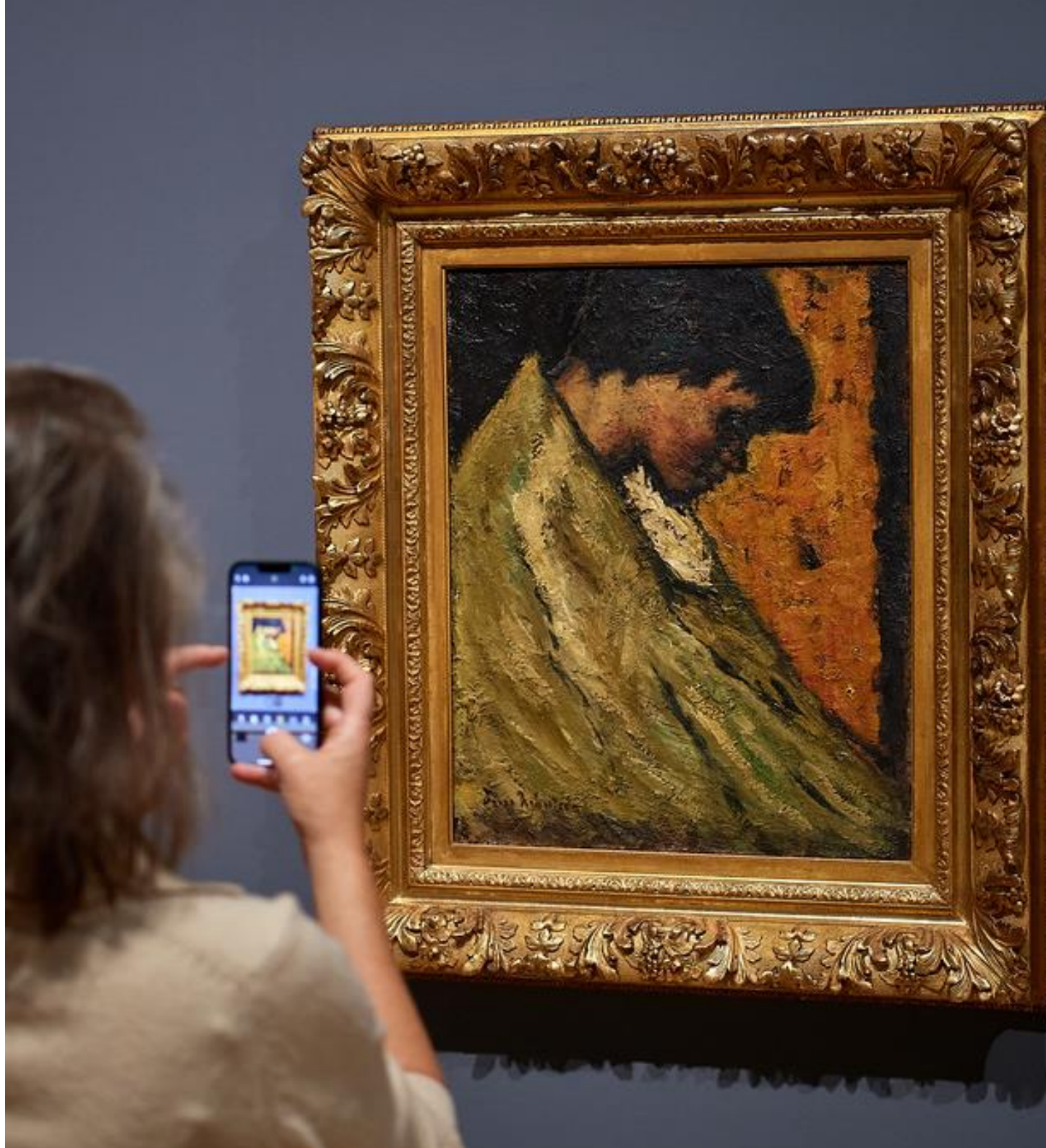

Jaarverslag

MUSEUM
PANORAMA
MESDAG

2022

Voorwoord

Vanaf 26 januari openden de deuren voor de musea na coronajaren met diverse lockdowns. Met het beroemde *Panorama van Scheveningen*, de collectie en een verrassend tentoonstellingsaanbod wist het museum het publiek weer te binden. Na een aarzelende terugkeer van het publiek in de eerste helft van het jaar, sloot het museum het jaar af met 79.166 bezoekers. Het bezoek kwam met name uit eigen land en een deel uit Europa. Een percentage van 60% ten opzichte van het pré-covid bezoekersaantal, een stijging van 133% ten opzichte van 2021 toen het museum 34.000 bezoeken telde.

Om de effecten van de diverse opeenvolgende crises (covid, energie, hoge inflatie) op te kunnen vangen heeft het museum de afgelopen jaren dankbaar gebruik kunnen maken van externe financiële steun. Zonder deze steun van het Rijk, de gemeente Den Haag, vele fondsen, partners en particulieren was het niet mogelijk geweest het museum open te houden.

Betekenisvol programma

Ondanks de uitdagingen wist Museum Panorama Mesdag het publiek wederom met een betekenisvol programma te verwonderen en verrassen. Het museumprogramma ondervond nog zeer de gevolgen van het vele doorschuiven en omzetten van tentoonstellingen in de afgelopen jaren. De tentoonstellingen *Time & Tide* en *Mesdag & De Natuur* werden verlengd, de tentoonstelling van Suze Robertson werd een half jaar uitgesteld. Pas in de tweede helft van het jaar wist jong en oud het museum weer terug te vinden, mede dankzij de lovende publiciteit rond de langverwachte tentoonstelling over Suze Robertson (1855-1922).

Museum Panorama Mesdag gaf het podium terug aan deze vergeten Haagse kunstenaar door bij uitzondering de eregalerij voor haar vrij te maken, zoals Hendrik Willem Mesdag dat in zijn tijd ook al deed. Het museum haalde ‘de vrouwelijke Van Gogh’ uit de vergetelheid en trok met de tentoonstelling veel mensen naar het museum. De tentoonstelling en bijhorende publicatie met nieuwe onderzoeksresultaten zijn door zowel de media als het publiek lovend ontvangen.

Eveneens goed ontvangen werden de presentaties *Time & Tide* met panoramafoto's van fotograaf Siebe Swart, *Mesdag & De Natuur* en *Hoogtepunten uit de collectie*. Een door het Mondriaan Fonds gesteund collectieonderzoek resulteerde in de vondst van de vroegst bekende tekening gemaakt door de 9 jarige Hendrik Willem Mesdag. Een aantal vondsten uit dit onderzoek naar de papiercollectie werd toegevoegd aan de presentatie met hoogtepunten uit de collectie.

Positionering

Er verschenen dit jaar ruim 532 media berichten over het museum in de pers, goed voor een gezamenlijke mediawaarde van ruim 4,4 miljoen euro (gekapitaliseerde advertentiewaarde). Dit had een grote en positieve impact op de bekendheid het museum, met veel bezoekers uit het gehele land als resultaat. Met het uitgeven van de publicatie bij de tentoonstelling, de monografie over Suze Robertson, genereerde het museum niet alleen eigen inkomsten, maar droeg het museum daarnaast bij aan kennisoverdracht, ook voor de volgende generaties. De vernieuwde visuele identiteit en positionering van het museum hebben dit jaar in combinatie met het herijken van de kernverhalen geresulteerd in een stijging van de merkwaarde, ofwel een hoge notering van spontane bekendheid te midden van de 50 bekendste nationale musea.

Ambitie en zorgen

Museum Panorama Mesdag heeft dankzij genereuze steunpakketten, het maken van scherpe keuzes en het inventief schakelen met een veerkrachtige Raad van Bestuur en museumteam, in 2022 weer kunnen opleven. Toch zijn er nog steeds zorgen omdat herstel langer tijd en inzet vergt. Als privaat museum zonder winstoogmerk en zonder structurele subsidies is het museum vooral afhankelijk van inkomsten van bezoekers. Doordat herstel naar het oude vertrouwde pré crises bezoekersaantal langer tijd neemt worden mogelijkheden voor steun onderzocht.

Vooruitblik

In lijn met voorgaande, wordt momenteel behoedzaam gemanaged en beperkt geprogrammeerd in 2023. De focus blijft pragmatisch en conservatief maar niet zonder ambitie. Ondanks de succesvolle laatste weken van 2022 en eerste weken van 2023, heeft het museum besloten vanuit kostenefficiëntie de geplande tentoonstelling in het najaar uit te stellen tot medio december 2023 en grotendeels door te schuiven naar 2024. De tentoonstelling van Ulrike Heydenreich wordt in plaats daarvan met twee maanden verlengd. In het najaar zet het museum met de eigen collectie en de verlengde tentoonstelling van Ulrike Heydenreich extra in op aansluiting bij het programma van het Haagse Escherjaar.

In 2023 hoopt Museum Panorama Mesdag weer veel publiek uit alle windstreken te kunnen ontvangen. Het museum koerst op 120.000 bezoekers en hoopt voorzichtig op een sneller bezoekerherstel naar 130.000. Ambitie is om in jaren 2025-2028 te groeien naar 160.000-180.000 bezoekers.

Minke Schat
Directeur

Inhoud

Voorwoord	3
Museum Panorama Mesdag.....	6
Missie	7
Visie	7
Quotes	8
Presentaties	9
Collectie & Onderzoek.....	14
Publieksprogramma.....	20
Werving & Relatiebeheer	27
Bedrijfszaken.....	29
Bestuursverslag	35
Jaarrekening.....	40
Met dank aan.....	41

Museum Panorama Mesdag

Museum Panorama Mesdag is een cultureel historisch icoon in Den Haag, uniek in soort met het oudste monumentale Panorama wereldwijd als stralend middelpunt. Het museum verwondert mensen uit alle windstreken met het grootste schilderij van Nederland, inspireert hedendaagse makers met de collectieverhalen en verrast een divers publiek met een presentatieprogramma wat het verleden met het heden verbindt. Museum Panorama Mesdag is oneindig boeiend voor iedereen.

Het museum beheert de grootste collectie persoonlijke werken van het kunstenaarssehtpaar Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten ter wereld en daarnaast ook werk van enkele tijdgenoten.

Museum Panorama Mesdag is een privaat museum, zonder winstoogmerk. Bij testament heeft Hendrik Willem Mesdag het museum in 33 aandelen nagelaten aan neven en nichten van zowel de Mesdag als de Van Houten familie, met de opdracht het erfgoed tot in lengte van dagen te behouden voor volgende generaties en te delen met zo veel mogelijk mensen. Nog steeds zijn de nazaten zeer betrokken, inmiddels de vierde, vijfde en zesde generatie. Zij hebben de organisatie van het museum gedelegeerd aan een kundige Raad van Bestuur en een gedreven museumteam.

Alle opbrengsten en schenkingen worden geïnvesteerd in het behoud van het Panorama, de collectie, het rijksmonument en de organisatie van het museum. Museum Panorama Mesdag is een geregistreerd museum en heeft zich geconformeerd aan de voorwaarden van het Museumregister.

Missie

Museum Panorama Mesdag maakt het erfgoed van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten toegankelijk tot in lengte van dagen voor een zo groot mogelijk publiek om generaties blijvend te verwonderen, inspireren en verrassen.

Het museum vervult deze missie door:

- Het bewaren, presenteren en bieden van een optimale beleving van het erfgoed van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten.
- Presentaties van tentoonstellingen op basis van (inter)nationale kunst uit Mesdags tijd, panorama's in context of (strand) leven aan zee.
- Het nastreven van museale vernieuwing door het vervullen van een onderscheidende rol in het museale landschap.
- Het zoeken van een open dialoog met een breed samengesteld publiek
- Het ontsluiten van kennis over de cultuurhistorische context van het Panorama en van het panoramafenomeen.
- Het genereren van zichtbaarheid met een aantrekkelijk, verrassend aanbod, in samenwerking met externe partners.
- In te spelen op actuele ontwikkelingen en zo maatschappelijk relevant te zijn.

Visie

Museum Panorama Mesdag verwondert, inspireert en verrast als uniek cultuurhistorisch fenomeen met een aantrekkelijk aanbod voor een breed en divers publiek.

Verwonderen via presentaties rond de unieke collectie en het magische Panorama geschilderd door Hendrik Willem Mesdag, Sientje Mesdag-van Houten en tijdgenoten.

Inspireren door het presenteren van hedendaagse betekenisvolle presentaties die aansluiten bij het gedachtengoed van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten.

Verrassen met een uniek museaal aanbod via nieuwe invalshoeken, publieksbenaderingen en presentatievormen, samenwerkingsgericht, interactief en maatschappelijk betrokken en relevant.

Quotes

‘dank je wel Mesdag en vrouw, met terugwerkende kracht’

‘heel erg genoten, goede uitleg’

‘we would travel to the end of the word for such art’

‘amazing guide, thank you’

‘prachtige panoramafoto’s van Siebe Swart’

‘indrukwekkend, je blijft kijken’

‘na 35 jaar nog even indrukwekkend, prachtig’

‘loved it, nice to get to know Dutch painters we don’t hear from in Brazil’

‘amazing! first time 2019, back in 2022 with my husband, again soon!’

‘wat een kado van Mesdag en collega-schilders’

‘prachtig onderhouden, dank ook voor de verhalen. onderdompeling!’

‘soms doe je een ontdekking en heb je er plots een vrouwelijke
schildersheld bij’

‘wat een fijne ontdekking deze Suze Robertson’

Presentaties

Naast het iconische *Panorama Mesdag* als middelpunt van het museum is de eigen kunstcollectie te zien in een semipermanente, presentatie. Tevens wordt volgens het tentoonstellingsbeleid van het museum, met heldere uitgangspunten gepresenteerd. Door kunst van kaliber te brengen in een afgewogen context van activatie, participatie en innovatie wil het museum een plek zijn van inspiratie voor een breed en divers publiek. In 2022 waren er vier presentaties te zien. Vanwege de doorwerking van diverse crises is de termijn van enkele tentoonstellingen verlengd.

Time & Tide. Panoramische foto's van Siebe Swart verlengd tot 28.08.2022

In de tentoonstelling *Time & Tide* kon het publiek kennismaken met de panoramafoto's van Siebe Swart. Swart fotografeerde voor zijn serie *Time & Tide* langs de onstuimige Nederlandse kust. Voor het project *Time & Tide* trok hij naar plaatsen langs de kust die eerder van bovenaf zijn speciale aandacht hadden getrokken. *Time & Tide* is een serie abstracties van oer-Hollandse fenomenen als kwelders, buitendijkse polders en stuifduinen.

Projectleiding:	Adrienne Quarles van Ufford, hoofd museale zaken a.i.
Begunstigers:	Prins Bernhard Cultuurfonds Mondriaanfonds Kickstart Cultuurfonds Gemeente Den Haag Stichting Vrienden van Mesdag Stichting Behoud Panorama Mesdag Stichting Mesdag-Van Houten De Verbeelding Goedman Lijstenmakers
Vormgeving:	Petra Warrink

Tentoonstelling Time & Tide. Panoramische foto's van Siebe Swart

Open Call Time & Tide

verlengd tot 28.08.2022

Bij de tentoonstelling *Time & Tide* werd een Open Call georganiseerd voor professionele en amateurfotografen. Gevraagd werd een zwart-wit panoramalandschap te maken van een strand-, water-, of kustlandschap. Uit 130 inzendingen werden 10 fotografen genomineerd van wie het werk zes maanden lang in het museum werd gepresenteerd. Er werden twee winnaars verkozen door de vakjury bestaande uit fotograaf Siebe Swart, NRC journalist Tracy Metz en conservator Adrienne Quarles van Ufford.

De winnende panoramafotos werden gemaakt door
Edwin Paree, *megaribbelveld in 3D*, Westerschelde
Kees Kroon, *Sunset, Wissant*

Kees Kroon, *Sunset, Wissant. Frankrijk*

Tentoonstelling Mesdag & De Natuur

Mesdag & De Natuur verlengd tot 28.08.22

De tentoonstelling *Mesdag & De Natuur* wierp een heel nieuw licht op de kunst van Hendrik Willem Mesdag uit eigen collectie. Er was een duidelijke link met de actualiteit, want tijdens de lockdownperiodes zochten mensen steeds vaker de natuur op. Ook Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) was zich in zijn tijd al bewust van die gespannen relatie tussen mens en natuur. Hij wilde zijn publiek de ogen openen voor de schoonheid van het Nederlandse landschap en aanmoedigen daar zorgvuldig mee om te gaan. Van een nauwkeurige jeugdtkening van een klimopblad, of uitzichten vanuit zijn raam in Brussel op een stadstuin, tot latere zeegezichten bij storm of vorst: uit alle aanwezige werken spreekt Mesdags liefde en ontzag voor de natuur. Die liefde is terug te voeren op zijn doopsgezinde achtergrond. Vanuit het gedachtengoed waarmee hij opgroeide maakt de mens deel uit van de natuur, als onderdeel van de schepping. Met zijn verbeeldingen van de grootsheid in de Nederlandse natuur onderscheidde hij zich van zijn tijdgenoten van de Haagse School. Zij kozen juist voor het gecultiveerde, vredige landschap.

Projectleiding: Suzanne Veldink, hoofd museale zaken
Adrienne Quarles van Ufford, hoofd museale zaken a.i.
Begunstigers: Prins Bernhard Cultuurfonds
Mondriaanfonds
Kickstart Cultuurfonds
Gemeente Den Haag
Stichting Vrienden van Mesdag
Stichting Behoud Panorama Mesdag
Stichting Mesdag-Van Houten
Restauratieatelier Speldekamp
Atelier Henk de Bouter, ophangsystemen

Hoogtepunten uit de collectie

1.09.2022-12.3.2023

Museum Panorama Mesdag beheert een bijzondere collectie kunstwerken van het kunstenaarsechtpaar Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) en Sientje Mesdag-van Houten (1834-1909). In de presentatie is een selectie te zien geweest van topstukken uit de collectie waaronder de nieuwe aanwinst *Schaapskooi bij ondergaande zon* van Sientje Mesdag-van Houten. Ook waren er niet eerder getoonde werken op papier te zien, zoals schetsen en jeugdttekeningen van Mesdag.

Projectleiding: Adrienne Quarles van Ufford, hoofd museale zaken
Begunstigers: Mondriaanfonds
Gemeente Den Haag
Stichting Mesdag-Van Houten
Atelier Henk de Bouter, Rotterdam
Venéco

Suze Robertson. Toegewijd. Eigenzinnig. Modern.

24.09.2022-5.3.2023

Ter ere van het honderdste sterfjaar van de Haagse kunstenaar Suze Robertson (1855-1922) presenteerde Museum Panorama Mesdag een unieke overzichtstentoonstelling van ruim 80 van haar schilderijen en tekeningen. Niet eerder waren zoveel van haar schilderijen en tekeningen te zien, waaronder veel onbekend werk afkomstig uit museale- en privécollecties.

Robertson werd en wordt gerekend tot de grote kunstenaars van haar tijd. Ze was een radicale vernieuwer: met haar expressieve manier van schilderen en tekenen, gedurfde materiaalkeuze en uitbundige kleurgebruik, tilde ze de Nederlandse kunst begin 20ste eeuw naar nieuwe hoogten.

Dankzij nieuw baanbrekend onderzoek naar het leven en werk van Robertson werd voor het eerst in meer dan 40 jaar een zo compleet mogelijk beeld geschetst van deze bijzondere kunstenaar.

Museum Panorama Mesdag heeft een speciale band met het werk en leven van Suze Robertson. Het echtpaar Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten, de oprichters van het museum, waren bevriend met Robertson, steunden haar en verzamelden haar werk.

Projectleiding: Suzanne Veldink (gastconservator)
Kees van der Geer (gastconservator)

Begunstigers: Gifted Art
Stichting Pieter Haverkorn van Rijsewijk
Stichting Victor
De Frans Mortelmans Stichting
Prins Bernhard Cultuurfonds – Van der Vossen-Delbrück Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid Holland
Stichting Behoud Panorama Mesdag
Van den Broek Lohman Fonds Nunspeet
Vereniging Vrienden Nieuwe Kunst 1900
Fonds 21
Verschillende particuliere schenkers

Publicatie: *Suze Robertson. Toegewijd. Eigenzinnig. Modern*
Suzanne Veldink, Kees van der Geer,
Annemiek van Stokkom, Laura Kolkena.
Scriptum Art Books, Den Haag, 2022.

Collectie & Onderzoek

Collectie

Behalve het indrukwekkende Panorama beheert het museum de grootste collectie werken wereldwijd van het kunstenaarsechtpaar Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten, waaronder ruim 100 schilderijen, 19 schetsboeken en ruim 1100 losse schetsen en tekeningen, een kleine collectie grafiek, circa 170 foto's, en enkele objecten. Het overgrote deel van de kunstwerken is gemaakt door Hendrik Willem Mesdag, zijn vrouw Sientje Mesdag-van Houten en andere familieleden zoals zijn broer Taco Mesdag en nicht Barbara van Houten. De werken vormen een artistiek geheel met het *Panorama van Scheveningen*: de schilderijen geven een goed overzicht van het oeuvre van Mesdag en Van Houten en vormen tezamen een inleiding op het panoramadoek wat Mesdag als het artistieke hoogtepunt van zijn carrière beschouwde. Ook het historische archief van Museum Panorama Mesdag, met daarin correspondentie, oorkondes, plattegronden, jaarverslagen, behoort tot de kunstcollectie.

Daarnaast beheert het museum werken van Mesdags tijdgenoten, waaronder David Adolph Constant Artz, Pieter de Josselin de Jong en Antonio Mancini.

Beheer

In 2022 heeft een overgang plaatsgevonden van het collectieregistratiesysteem Adlib Museum naar Axiell Collections. Met dit systeem is de collectieregistratie up to date en toekomstbestendig.

Archief

In het archief werd gewerkt aan het registeren en ompakken van delen van het historische archief. Deze werkzaamheden vormen de opmaat voor verder onderzoek en de digitale ontsluiting van het materiaal.

Aanwinsten

De collectie ontwikkelt zich door nieuwe aanwinsten. We maken hierbij dankbaar gebruik van schenkingen, die passen bij onze collectie. We kijken of het werk iets toevoegt aan de verhalen die we vertellen en een aanvulling is op de werken uit onze collectie.

In 2022 is de collectie verrijkt met een werk van Sientje Mesdag-van Houten, *Schaapskooi bij ondergaande zon*, verworven door een genereuze schenking.

Sientje Mesdag-van Houten, *Schaapskooi bij ondergaande zon*, ca. 1880

S Mesdag-van Houten

Bruiklenen

Langdurige bruiklenen - aan Museum Panorama Mesdag

- Toon Dupuis, *Buste van Hendrik Willem Mesdag* (bruikleen Rijksmuseum, Amsterdam)
- Sientje Mesdag-van Houten, *Delftse vaas met droogboeket en Japanse waaier*, 1872 (bruikleen Collectie Stichting Oude Groninger Kerken, met dank aan de Gerrit van Houten Stichting, Groningen, sinds 2015)
- Sientje Mesdag-van Houten, *Portret van Hendrik Willem Mesdag*, 1906 (bruikleen particuliere collectie)
- Pieter de Josselin de Jong, *Koetsjes in de mist*, 1888. (bruikleen Stichting Mesdag-Van Houten, sinds 2018)
- David Adolph Constant Artz, *Vissersvrouw in de duinen*, ca. 1900. (bruikleen familie C.J. Laarman, sinds 2020)
- Antonio Mancini, *Jongen met marmot / Portret van de vader van de kunstenaar*, ca. 1889 en ca. 1900 (bruikleen Stichting Mesdag-Van Houten, sinds 2021)
- Sientje Mesdag-van Houten, *Schaapskooi bij ondergaande zon*, ca. 1880 (bruikleen Stichting Mesdag-Van Houten, sinds 2022)

Langdurig bruikleen – van Museum Panorama Mesdag aan derden

- Pieter de Josselin de Jong, *Portret van Theo Bouwmeester*, olieverf op doek, 184 x 135 cm (inv.nr. s00146), Koninklijke Schouwburg, Den Haag (sinds 2001)
- *Schepen met roeiboot*, 1902, olieverf op doek, 100 x 125 cm (inv.nr. s00077); *Avond*, olieverf op doek, 140 x 180 cm (inv.nr.s00073), alle twee Kanselarij der Nederlandse Orden, Den Haag (sinds 2006)
- H.W. Mesdag, *Bommen op het strand*, 1870, olieverf op doek, 91 x 176 cm (inv.nr. s00106), Bank Nederlandse Gemeente (sinds 1989)¹

Tijdelijke bruikleen - uitgaand

- Hendrik Willem Mesdag, *Stapel stenen*, olieverf op doek, 55,4 cm x 66,4 cm (inv.nr. s00144). Tentoonstelling: Bakstenen – Bricks (10.9.2022 – 8.1.2023), Kunsthal KAdE, Amersfoort

Tijdelijke bruikleen – inkomend

Voor de inrichting van de tentoonstelling van Suze Robertson zijn werken genereus uitgeleend door museale collega's als het Frans Hals Museum, het Groninger Museum, Museum Breda, het Kröller Müller Museum, het Rijksmuseum, Museum Boijmans van Beuningen, het Centraal Museum, het Dordrechts Museum, het Singer Museum en verschillende particulieren.

Onderzoek

Suze Robertson

In 2022 werd voor het eerst technisch onderzoek verricht naar de werkwijze van Suze Robertson. Een restauratorenteam bestaande uit restauratoren Annemiek van Stokkom, Laura Kolkena en kunsthistorici Kees van der Geer en Suzanne Veldink bogen zich over de studiopraktijk van Suze Robertson. De resultaten werden opgenomen in zowel tentoonstelling als in de bijbehorende publicatie.

Schatgraven in de papiercollectie

Dankzij een bijdrage van het Mondriaan Fonds heeft het museum gedurende een jaar onderzoek kunnen doen naar de papiercollectie van het museum. Dankzij dit onderzoek werden bijzondere ontdekkingen gedaan die de collectiekennis heeft verrijkt. Het onderzoek leverde onder meer de ontdekking van de vroegst bekende tekening van Mesdag op, welke hij toentertijd op negenjarige leeftijd voor zijn zus tekende.

Vroegst bekende tekening ontdekt
Hendrik Willem Mesdag
Petunia, 1840
potlood op papier

Restauraties

Dit jaar zijn meerdere restauraties uitgevoerd door externe restauratoren. Ook werden preventieve maatregelen genomen. Schilderijen werden beter ingelijst en stofvrijgemaakt, objecten werden stofvrij gemaakt en gestabiliseerd. Ook werden er continue klimaatmetingen verricht ten behoeve van een kwalitatief en stabiel klimaat.

De volgende werken zijn in 2022 gerestaureerd.

- Sientje Mesdag-van Houten, *Schaapskooi bij ondergaande zon*, ca. 1880, olieverf op doek, 50 x 60,5 cm (s00169), bruikleen Stichting Mesdag-Van Houten, sinds 2022
- Hendrik Willem Mesdag, *Schetsboek met schetsen voor het Panorama van Scheveningen*, ca. 1880, schetsboek, 14,5 x 22,8 cm (sb00369), Collectie Museum Panorama Mesdag
- Hendrik Willem Mesdag, *Wolkenlucht*, potlood op papier, 13,5 x 20,9 cm (t00439), Collectie Museum Panorama Mesdag
- Hendrik Willem Mesdag, lijst, *Woelige Branding*, 1889

Lijst restauratie

Hendrik Willem Mesdag, Woelige Branding, 1889

Publieksprogramma

Met het publieksprogramma wil het museum een zo breed en divers mogelijk publiek inspireren en kennis laten maken met de collectie en de verhalen. Met rondleidingen, speurtochten, audiotour, open atelier, thuisatelier en publieksinformatie biedt het museum een zo gericht mogelijk aanbod voor alle leeftijden en publieksgroepen. Het publiek wordt zoveel mogelijk verwelkomd in eigen taal en een zo toegankelijk en inclusief mogelijk programma geboden.

Regulier programma

In 2022 hebben we divers aanbod aangeboden en ontwikkeld rondom de collectie. Zo kon het publiek genieten van de Mesdag Highlight Tour, instaprondleidingen, Open Atelier, voorleesmiddagen, een nieuwe speurtocht en kunstzinnige opdrachten via het online Thuis Atelier.

Regulier	Deelnemers
Boost Your Mind – haal je kunstbooster in het museum	110
Benefiet rondleiding (h)Art for Ukraine	82
Instaprondleiding voorjaar- en meivakantie	390
Hoogtepunten Rondleiding	270
Voorleesmiddag Aap & Mol door Gitte Spee	47
Open Atelier	189

Publieksprogramma bij tentoonstellingen

Bij de tentoonstelling *Time & Tide* van Siebe Swart zijn diverse 'meet & greets' georganiseerd met de kunstenaar.

Voor de tentoonstelling over Suze Robertson werden themarondleidingen en lezingen georganiseerd, alsook een speciale podcast en documentaire ontwikkeld in samenwerking met Renate van der Zee. De documentaire *Beter bestreden dan genegeerd*, functioneerde in de eerste plaats als introductie op de tentoonstelling, maar bood ook de mogelijkheid tot uitzending via zowel regionale (Omroep West) als nationale (Omroep MAX) televisie.

Bij tentoonstelling <i>Time & Tide</i>	Deelnemers
Meet & Greet fotograaf Siebe Swart	48
NRC journalist Hans Steketee in gesprek met Siebe Swart	22

Bij tentoonstelling Suze Robertson	Deelnemers
Rondleiding	1305
Rondleiding in samenwerking met de Vrije Academie	48
Lezing in samenwerking met de Museumvereniging	50
Lezing in samenwerking met de Vrije Academie	102

Vanwege het grote succes van het gouden kinderboek *Aap & Mol in Museum Panorama Mesdag*, ontwikkelde het museum samen met kinderboekenschrijver en tekenaar Gitte Spee en uitgeverij Rubinstein een tweede gouden boekje: *Aap & Mol op het Toverstrand*.

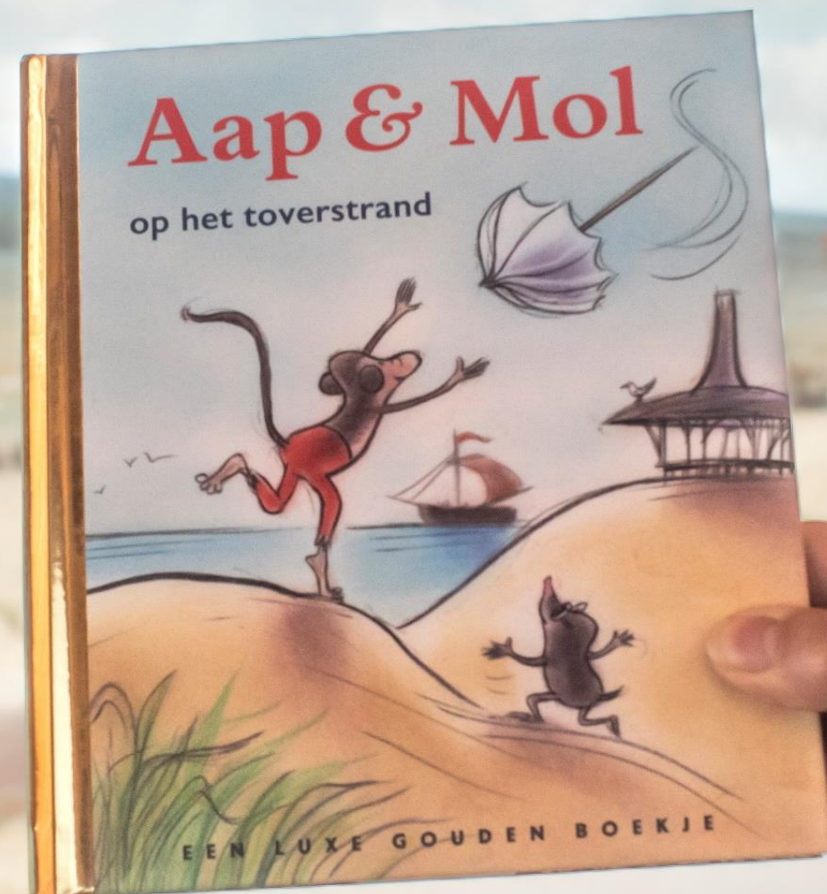
Gelijkwaardigheid, diversiteit & Inclusie

Museum Panorama Mesdag is van en voor iedereen. Het museum ontving van oudsher al publiek uit alle windstreken, maar omdat het nog beter kan, zet het museum de laatste paar jaren extra in op het bereiken en bedienen van een nog inclusiever publiek. Er wordt met name ingezet op kansengelijkheid, inclusie en diversiteit, zodat het museum nog meer van iedereen wordt.

We bieden een zo gelaagd mogelijk programma met ruimte voor persoonlijke verhalen. We ontwikkelen zo veel als mogelijk activiteiten voor alle leeftijdsgroepen, minder mobiele mensen en anderstaligen. Alle kinderen in Den Haag, en indirect ook hun ouders, worden bereikt door het onderwijsprogramma, ook zij die in de armere wijken wonen of een niet-Nederlandse achtergrond hebben. We zijn sinds 2022 partner van JINC, een non-profit organisatie die zich landelijk inzet voor kansengelijkheid en talentontwikkeling van jeugdigen van 8-16 jaar. Voor bezoekers met minder mobiliteit is het museum grotendeels toegankelijk en is er een aanbod op maat wat we steeds meer uitbreiden. We heten bezoekers zoveel mogelijk welkom in hun voorkeurstaal.

Publieksbegeleiding & toegankelijkheid

Ter bevordering van de toegankelijkheid van het museum, is in 2020 een toegankelijkheidsscan uitgevoerd door *Stichting Zonnebloem*. In 2021 is een start gemaakt met de aanbevelingen, die in 2022 zijn doorontwikkeld. De teksten in het museum en het communicatiemateriaal is op leesbaarheid aangepast, de routing & signing en de algemene publieksbegeleiding in het museum is geoptimaliseerd. Dit is mede mogelijk gemaakt door Stichting Universitas en de gemeente Den Haag.

Onderwijs & Educatie

Educatie en een leven lang leren is een belangrijke waarde voor Museum Panorama Mesdag. Het museum biedt naast het onderwijsaanbod zoveel mogelijk kennis en inspiratie over het kunstenaarschap, werk en leven van het echtpaar Mesdag. Er wordt op diverse niveaus verdieping aangeboden voor mensen uit alle lagen van de samenleving.

In 2022 ontwikkelde het museum een fonkelnieuwe Familie Audiotour waarin de stemmen van de kunstenaars je meevoeren langs de collectie. Ook werd een online Thuis Atelier vol kunstzinnige thuisopdrachten gerealiseerd en werd een nieuwe speurtocht voor kinderen ontworpen in de vier talen Nederlands, Engels, Duits en Frans.

Museum Panorama Mesdag biedt een uitgebreid onderwijsaanbod. Basisscholen bezoeken het museum via *Cultuurschakel* en *Cultuurmenu*, sinds jaren vertrouwde Haagse educatiepartners van het museum.

Het *Cultuurmenu* biedt een samenwerking met de *Haagse Musea* voor het primair onderwijs in Den Haag en regio. Scholen kunnen kiezen uit cultuurlessen die door het museum speciaal voor deze lessen is gemaakt. De scholen met leerlingen komen met georganiseerd busvervoer naar het museum. *Cultuurschakel* bemiddelt tussen het primair- en voortgezet onderwijs en de culturele instellingen in Den Haag. Voor het voortgezet onderwijs en studenten worden rondleidingen op maat aangeboden.

In 2022 werd het museum door:

Onderwijs	Deelnemers
Primair Onderwijs (Cultuurmenu + Cultuurschakel)	2794
Voortgezet Onderwijs	1794
Studenten	2325

Marketing & Communicatie

Naamsbekendheid & Positionering

In de relatief stille covid periode lag de focus van de marketingstrategie op het opnieuw opbouwen van naamsbekendheid en duidelijker positioneren en profileren van het museum. Vertrekpunt daarbij waren de verhalen rond het erfgoed, het Panorama en de collectie van het kunstenaarsechtpaar Mesdag, alsook het eigen gezicht. In 2021 lanceerden we een nieuwe frisse visuele identiteit met een hedendaagse en toegankelijke uitstraling als duidelijke afzender. In 2022 is de nieuwe visuele identiteit ingezet op een sterkere propositie van het museum. De kernverhalen zijn bijgesteld, er is ingezet op fotografie van publiek en museumzalen ter ondersteuning van de vernieuwde storytelling. Dit resulteerde in een versterking van de merkwaarde volgens het cultuurmerken-onderzoek van Hendrik Beerda. In de landelijke top 150 van bekendste cultuurmerken behaalde het museum een 56e plaats.

Merk

In 2022 steeg de nationale bekendheid van Museum Panorama Mesdag op de ranglijst van top 50 sterkste nationale museummerken. Ook regionaal en lokaal blijkt Museum Panorama Mesdag door het publiek verkozen tot één van de cultuuriconen. De merkpersoonlijkheid van Museum Panorama Mesdag wordt vooral bepaald door de *unieke* uitstraling, terwijl het merk eveneens wordt gekoppeld aan de factoren *creatief* en *sympathiek*. Als merkprestatie wordt het museum het vaakst door de achterban genoemd als een museum dat een *geschikt aanbod heeft voor kinderen*, met een *prettige sfeer* met een *leuk & ontspannend aanbod*, dat *uniek* en *onderscheidend* is en tevens *internationale klasse* heeft.

Publiek

Sinds de heropening na covid herstelt het bezoek langzaam en is het publiek anders samengesteld dan voorheen. In de eerste helft van het jaar bleven de vertrouwde buitenlandse toeristen nog uit, welke voorheen zorgden voor 35% van het jaarbezoek. De publieksamenstelling lijkt te zijn veranderd. Daar waar buitenlandse toeristen van ver nog veelal wegbleven, zagen we in 2022 meer jonger publiek. Naast de families met kinderen kwamen ook vriendengroepen en jonge stellen naar het museum. In de tweede helft van het jaar voelde ook het oudere publiek zich weer vertrouwd genoeg het museum te bezoeken. De tentoonstelling over de 19e eeuwse kunstenaar Suze Robertson trok 43% van het jaarbezoek. Opvallend was ook dat voor die tentoonstelling 75% museumkaarthouder was, waar dat pré covid 35% was. Het museumkaartbezoek betrof gemiddeld over 2022 44,7%. Het publiek kwam in 2022 met name uit eigen land en voor 10% vanuit Europa dichtbij. Om het bezoek opnieuw beter te leren kennen is in 2022 ingezet op extra publieksonderzoek.

Publieksonderzoek

Uit het publieksonderzoek bleek dat het merendeel van het bezoek het museum wist te vinden via zichtbaarheid in de media en online. Collectie, waaronder het Panorama en de tentoonstelling werden gewaardeerd met dikke 8. Gastvrijheid werd beoordeeld met eveneens een dikke 8. De gemiddelde verblijfsduur lag tussen de 1,5 tot 2,5 uur.

Strategie

De marketing- en communicatiestrategie richtte zich in 2022 op de positionering en propositie van het museum, alsook op het bereiken van de bestaande doelgroepen. De kernboodschap werd aangescherpt in communicatiemiddelen en werd in samenwerking met Skip Intro een merkvideo ontwikkeld. Voor de tentoonstellingen werd op specifieke doelgroepen ingezet, de persstrategie werd daarop aangepast. Om de fysieke bezoeker te bereiken werd vooral marketing ingezet op de regionale en landelijke bezoeker. Met tweetalige communicatie werden de bezoekers uit de Europese buurlanden bereikt.

Online

Online marketing en communicatie is sinds 2021 een vaste waarde geworden in de strategie. Er is ingezet op optimalisatie van storytelling, op meer groei en bereik en op data analyse om bereik, klantreis en 'branding' online te optimaliseren. De maandelijkse nieuwsbrief werd herijkt, de social media geïntensiveerd en de website aangescherpt. Ook is meer ingezet op videocontent. Naast groei van volgers werd online een grote betrokkenheid geconstateerd van een consistente en geïnteresseerde achterban.

Mediastrategie

De lokale, regionale en landelijke pers werd hoofdzakelijk benaderd door het verzenden van persberichten, relatiemanagement op belangrijke persrelaties en het organiseren van persopeningen. Dit resulteerde in indrukwekkende persoutput en mediawaarde.

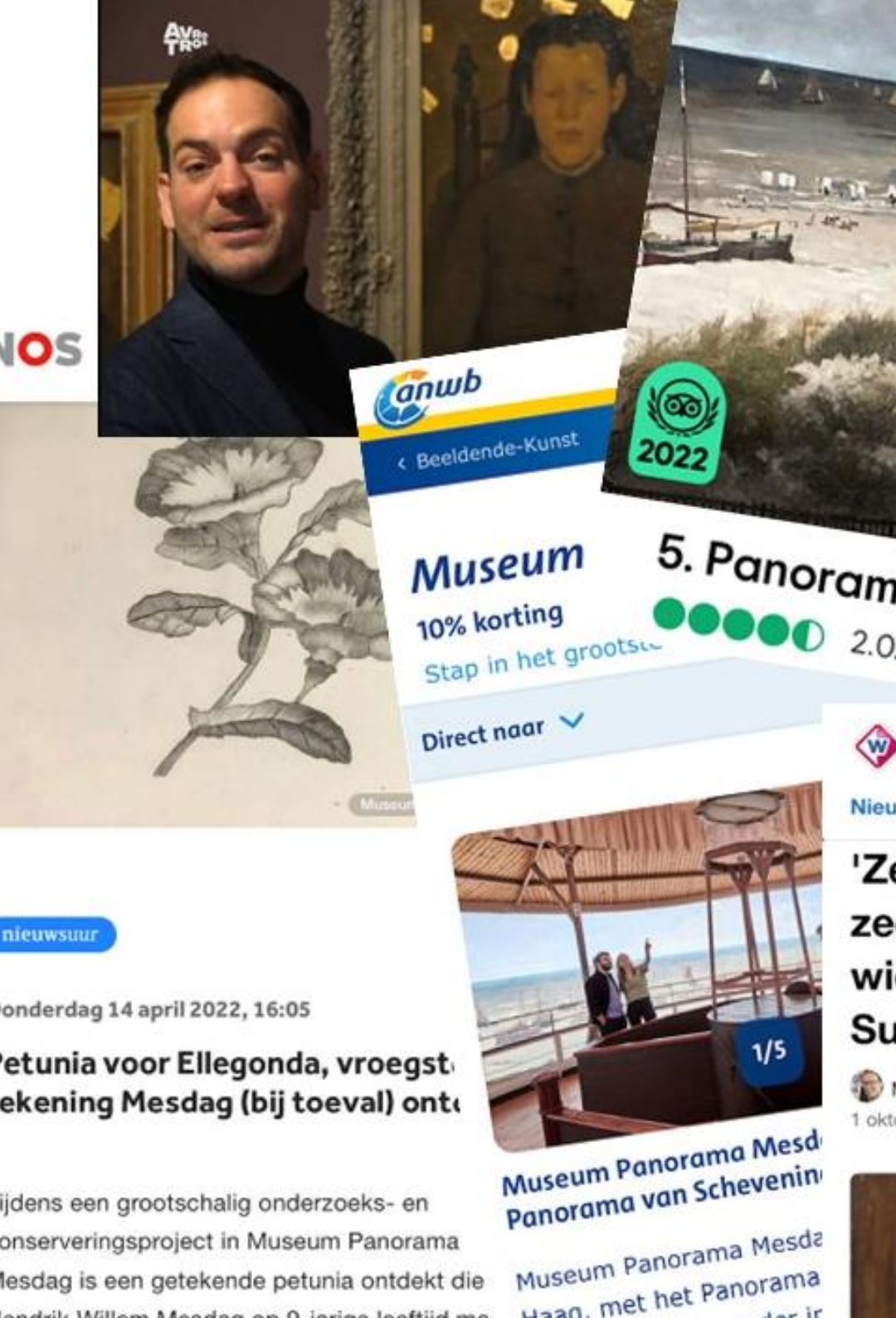
Samenwerkingen

In 2022 is er nauw samengewerkt met o.a. The Hague & Partners, LEVEN Magazine, Profonet, Museumvereniging, Vrije Academie, Omroep West, Omroep Max, met AVROTROS, JinC, New Sales Company en NS Spoor. De gemeente Den Haag initieerde *Cultuur in de Etalage* waarbij lege etalages werden gevuld met de kleur van het diverse culturele aanbod om bezoek naar de instellingen te stimuleren en tegelijkertijd de leegstand in de stad aan te kleden met cultuur.

Bereik

Bezoek	
79.166	totaalbezoek 2022, waarvan
55,3 %	regulier
41 %	museumkaart - volwassenen
3,7 %	museumkaart - jeugd
4,9 %	4-11 jaar
3,8 %	12-18 jaar
2,9 %	studenten
88,4 %	volwassen

Online	
634.902	web-bezoek
143.433	uniek web-bezoek
1969	facebook volgers
1236	twitter volgers
1182	instagram volgers
1220	linked-in volgers
2207	nieuwsbrief volgers

Mediabereik

In 2022 verscheen Museum Panorama Mesdag zeer succesvol in de media met een positief sentiment. Het museum zelf verscheen regelmatig in de media maar ook de tentoonstellingen werden lovend ontvangen. Met name onderzoek en tentoonstelling over Suze Robertson genereerde veel publiciteit. Dit is te danken aan het kwaliteitsvolle aanbod in combinatie met de uitgekiende mediastrategie.

	Mediawaarde		€
251	Museum	met een mediawaarde van	777.107
27	Mesdag & De Natuur	met een mediawaarde van	162.645
13	Hoogtepunten Collectie	met een mediawaarde van	80.834
71	Time & Tide	met een mediawaarde van	375.299
6	Open Call Fotografie	met een mediawaarde van	41.163
164	Suze Robertson	met een mediawaarde van	3.032.356
532	totaal	met een mediawaarde van	4.469.404

Werving & Relatiebeheer

In 2022 zijn we genereus gesteund door de gemeente Den Haag, het Rijk, fondsen, partners, Vrienden van Mesdag en particulieren. Daarvoor zijn wij hen zeer dankbaar.

Gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag heeft tijdens de crisisjaren het museum voor het derde jaar op rij genereus gesteund. In 2022 steunde de gemeente het museum met een bedrag van €342.468.

Fondsen

Van diverse fondsen ontvingen wij steun voor tentoonstellingen, publicaties, projecten en toegankelijkheid.

Particulieren

Regelmatig ontvangt Museum Panorama Mesdag (anonieme) periodieke en incidentele schenkingen en nalatenschappen. Zowel in geld als in natura. Dit is ongelooflijk waardevol voor het museum, we aanvaarden dit met grote dankbaarheid. In 2022 heeft het museum dankzij een anonieme schenker een prachtig schilderij van Sientje Mesdag-van Houten aan de collectie kunnen toevoegen en hebben we een inspirerend programma en noodzakelijk onderhoud kunnen verrichten dankzij diverse begunstigers. In de werving en het relatiebeheer van particuliere schenkers wordt nauw samengewerkt met de besturen van de steunstichtingen van Stichting Behoud Panorama Mesdag (behoud en museale activiteiten), Stichting Mesdag-Van Houten (collectie) en de Vrienden van Mesdag (activiteiten).

Mesdag Mecenaar

In 2022 is een Mesdag Mecenaar plan ontwikkeld, waar particulieren, bedrijven, stichtingen en fondsen op maat kunnen aansluiten.

Cultuur in de Etalage, initiatief van de gemeente Den Haag
Onthulling door wethouder Saskia Bruines en museumdirecteur Minke Schat

Bedrijfszaken

Financiën

De jaarrekening over het boekjaar 2022 van Museum Panorama Mesdag is door de accountant gecontroleerd en van een verslag met bevindingen voorzien.

Na de opeenstapeling van diverse crises en zeer langzaam bezoekherstel in 2022 is het uiteindelijke resultaat op de bedrijfsvoering van dit boekjaar € 360.705 negatief met een algemene reserve van € 159.396 waar we samen met het aanwenden van de in 2020 verkregen lening van het Rijk, de opgelopen tekorten voor 2023 deels en tijdelijk kunnen opvangen. In 2022 was de liquiditeitspositie nog niet zorgelijk, dankzij financiële steun van zowel het Rijk, de gemeente, fondsen, bedrijven als particulieren. In totaal werd het museum gesteund met een bedrag van 689.274 euro.

De opeenvolgende crises (covid, energie, hoge inflatie) hebben een zware wissel getrokken op zowel het bedrijf als het team. Het bezoekersaantal bereikte in 2022 slechts 60% (79.166) van de bezoeken in 2019 (134.000). Het gedrag van de cultuurliefhebbers lijkt te zijn veranderd. Het publiek kiest bewuster en anders, waarbij vrijetijdsbesteding de grootste concurrent is geworden van het museum. Dit leidt mede nog tot het achterblijven van de vertrouwde bezoekaantallen. De noodzaak van investering in marketing en communicatie is onmisbaar gebleken om zichtbaar te blijven binnen het veld van het grote vrijetijdsaanbod. Het publiek bereikt het museum minder vanzelfsprekend dan voorheen. Divers en wisselend programma is eveneens noodzakelijk gebleken om jaarlijks extra herhaalbezoek te generen.

De tentoonstelling over Suze Robertson zorgde voor 43% van het totaalbezoek in 2022 en het publiek gaf aan vooral het museum te hebben gevonden op basis van media (recensies en advertenties). Ondanks alle zorg is het museum erin geslaagd om met een compacte, flexibele organisatie de veranderende bedrijfseconomische en maatschappelijke omstandigheden het hoofd te bieden zonder dat de museale kerntaken van het museum op basaal niveau verloren gingen.

Vooruitblik

Met een conservatieve, degelijke koers richt het museum zich op herstel richting toekomst, maar niet zonder ambitie. Voor duurzaam herstel naar een toekomstbestendig museum is een forse toename nodig van het aantal bezoekers, zoals ook genoemd in het voorwoord. Daarnaast worden nieuwe bronnen aangewend om meer inkomsten te kunnen generen. Het na-effect van de diverse crises werkt door, reserves zijn opgedroogd. Fondsenwerving en relatiemanagement blijven dan ook speerpunten voor de komende jaren, evenals lobby voor externe financiële steun. Het unieke erfgoed van het echtpaar Mesdag-Van Houten is té belangrijk binnen de nationale kunsthistorische context en daarmee onderdeel van de 'Collectie Nederland'. Daarnaast is het erfgoed van internationale importantie. Indachtig Mesdags opdracht moeten het beroemde Panorama, het Rijksmonument en de kunstcollectie te allen tijde behouden blijven, om te kunnen blijven delen met ook de volgende generaties.

Service & Veiligheid

In 2022 is nader gewerkt aan optimalisatie van beleid, plannen, procedures en uitvoering van de veiligheidszorg. Er heeft een risico inventarisatie en evaluatie (RIE) plaatsgehad. De aanbevelingen worden meegenomen in het algemeen veiligheidsplan en verder uitgerold in 2023.

Onderhoud & verduurzaming

In 2022 zijn de eerste stappen gezet in verduurzaming. Vanaf 2023 wordt een DMJOP (Duurzaam Meer Jaren Onderhoud Plan) ten uitvoer gebracht, afhankelijk van de financiële middelen. In samenwerking met NIAG (Nederlandse Installatie Advies Groep) is het plan opgetekend en begroot. De eerste 'quick wins' zijn gemaakt als gevolg van het plaatsen van dubbele ramen in het monumentale kantoordeel van het museum alsook diverse klimaat-optimalisaties. Helaas is dit positieve resultaat weer grotendeels teniet gedaan door de gestegen energiekosten. Elke Mulders studeerde cum laude af aan de TU Delft met een onderzoek naar de verduurzaming van de panoramarotonde. Doorontwikkeling is afhankelijk van subsidies, partnerschappen en/of sponsormogelijkheden.

Winkel

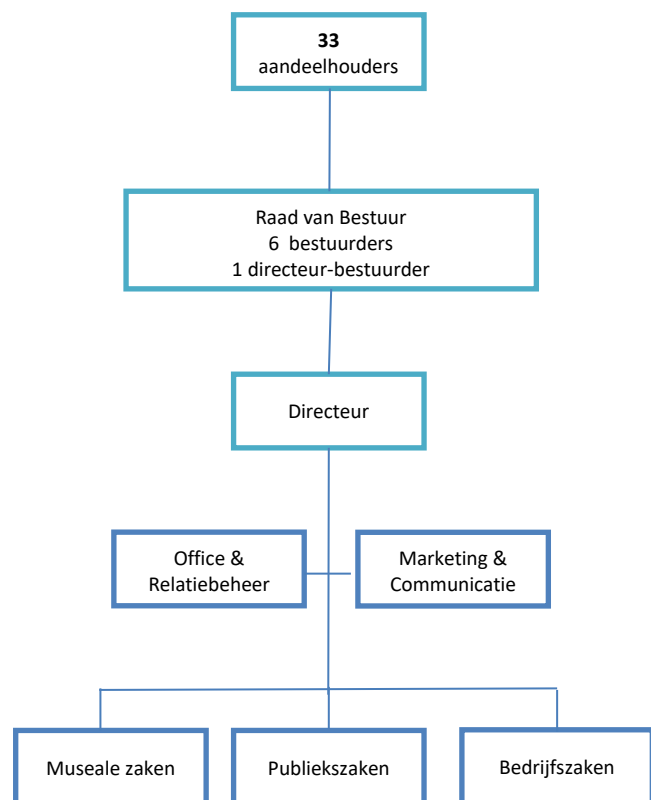
De in 2021 opgestelde retail visie is succesvol gebleken. In 2022 had de winkel een goed bedrijfsresultaat ondanks het langzaam herstel in bezoek. De webshop maakte een lichte winst, in de museumwinkel werd een gemiddeld bedrag van €2,20 besteed.

Museumcafé & horeca

Het museumcafé wist de bezoeker weer terug te vinden. Tijdens de tentoonstelling van Suze Robertson was er topdrukte. Zowel de exclusieve ontvangsten als de arrangementen trokken weer aan. Er is gewerkt aan de voorbereidingen om het museumcafé op te nemen in het publieksgebied zonder museumentree, net als de museumwinkel. Zo wordt ingezet op ondernemerschap naast de museale functie door café en winkel beide een fijne ontmoetingsplek te laten zijn in buurt en stad.

Organisatie

Personele zaken

In 2022 vonden veel personele mutaties plaats, waardoor het aantal medewerkers gedurende het jaar fluctueerde. We namen afscheid van Suzanne Veldink als hoofd museale zaken en verwelkomden Adriënne Quarles van Ufford als haar opvolger. Suzanne Veldink bleef tot oktober als conservator a.i. betrokken bij de Suze Robertson tentoonstelling. Ruud Zwaan werd als facilitair medewerker opgevolgd door Daniel Vigeveno. Afscheid werd genomen van winkelmedewerker Jaleesa Juda, van wie de functie werd overgenomen door Georgio Spaans-Budel. Ook Roos van der Horst, Marieke van der Weijde en Verena Blok namen afscheid binnen het publieksteam, wat weer werd versterkt door de terugkeer van Renee van Dansik en nieuwkomers Nasrin Alavi en Mika Haugen. Susanne Koekenberg startte in januari als hoofd bedrijfszaken en Jorah Terwisscha van Scheltinga was als stagiair een welkome versterking van de afdeling marketing communicatie.

Ziekteverzuim

In 2022 vond naast relatief veel en langdurig ziekteverzuim regelmatig kort verzuim plaats. Het verzuimpercentage was met 7% in 2022 hoog.

Vanwege de tijdelijke dubbele invulling van functies binnen het team in combinatie met het hoge ziekteverzuim waren in 2022 27 medewerkers in dienst, in totaal 17 fte.

Samenstelling

Directie

Minke Schat – algemeen directeur

Museale Zaken

Suzanne Veldink – hoofd – tot 01.05.22

Adrienne Quarles van Ufford – hoofd – va. 01.05.22

Jildou Zandstra – collectiebeheer

Boudewien Goslings – onderzoek & tentoonstellingen

Dit team werd ondersteund door een flexibele schil van parttime medewerkers, vrijwilligers en een vaste poule van 10 museumdocenten

Marketing & Communicatie

Caroline Rijks – pr, marketing & communicatie

Eliza Jordaan – online marketing & content

Anne van den Dool – a.i. social media

Jorah Terwisscha van Scheltinga – stagiair va. 23.09.22

Bedrijfszaken

Susanne Koekenberg – hoofd – va. 10.01.22

Marije Beckers – office & relatiebeheer

Jan Moonen – facilitair tot 06.01.22

Ruud Zwaan – facilitair tot 30.11.22

Daniel Vigeveno – facilitair va. 01.12.22

Ronneke de Jonge – administratie bedrijfszaken

Publieksdiensten

Michel Bohn – coördinator

Jaleesa Juda – winkel tot 01.12.22

Georgio Spaans – winkel assistent tot 15.11.22
winkel va. 15.11.22

Medewerkers

Renee van Dansik va. 01.07.22

Verena Blok tot 14.10.22

Saskia Dufourquet

Roos Perdijk van der Horst tot 01.12.22

Alice van Huijzen

Olga Lobanova Graafstal

Isabella Mortenson

Ingrid Nossin

Marieke van der Weijde tot 30.09.22

Jos Verhoeckx

Roos Wentges

Nasrin Alavi va. 01.12.22

Mika Haugen va. 01.12.22

Vrijwilligers

Museum Panorama Mesdag zou niet succesvol kunnen zijn zonder de inzet van de vrijwilligers. Met een poule van circa 30 vrijwilligers worden bezoekers met verve ontvangen, toelichtingen en rondleidingen gegeven en fungeren zij als intermediair tussen publiek en organisatie.

W
O

N

SCHEVENINGEN IN 1880

VAN HET SEINPOSTDUIN AF

DOOR H. W. MESDAG.

BLIJGESTAAN DOOR

MEVR. S. MESDAG V. HOUTEN VOOR HET DORP SCHEVENINGEN

TH. DE BOCK VOOR DE LUCHT EN DE DUINEN

G. H. BREITNER VOOR DE KAVALLERIE EN ARTILLERIE

DOORSNEDE VAN HET PANORAMA	33 M.
AFSTAND VAN LEUNING TOT DOEK	14 M.
HOOGTE VAN HET DOEK	14 M.
OMTREK VAN HET DOEK	130 M.
OPPERVLAKTE VAN HET DOEK	1600 M ²

Bestuursverslag

Bestuur & Governance

Het bestuur ziet toe op het functioneren van Museum Panorama Mesdag en past de Governance Code Cultuur toe:

- De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, uit en over te dragen. Dit blijkt uit de missie, visie, kerntaken en doelstellingen van de organisatie, alsook de in dit jaarverslag besproken resultaten.
- De organisatie past de principes van de Governance Code Cultuur 2019 toe en licht toe waar wenselijk hoe ze dat heeft gedaan. De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar uitsluitend gemotiveerd van af.
- Bestuurders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.
- Bestuurders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar. Deze rolverdeling is vastgelegd in profielschetsen in het bestuursreglement.
- Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het functioneren en de resultaten van de organisatie. Die verantwoordelijkheid is geformuleerd in de statuten en in het bestuursreglement.
- Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.
- Het bestuur voert haar toezichthoudende adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.
- Het bestuur waarborgt deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

Vergaderingen

In het verslagjaar heeft de Raad van Bestuur zesmaal vergaderd en heeft tweemaal een aandeelhoudersvergadering plaatsgehad. In 2022 was sprake van bestuurswisselingen volgens rooster van aftreden. Van twee gewaardeerde bestuursleden is afscheid genomen en actief geacteerd op opvolging. De nasleep van covid met de daaropvolgende inflatie en energiecrisis waren een terugkerend en omvangrijk punt op de agenda evenals de effecten hiervan op de programmering, de financiën, de begroting en de liquiditeit. Ondanks de zorgen en uitdagingen is het tijd om voor te sorteren richting een toekomstbestending museum binnen het culturele landschap van de stad, regio en land. De jaarrekening over 2021, het jaarplan en de begroting voor 2023 werden vastgesteld door Raad van Bestuur en aandeelhoudersvergadering. Voorts werden in de Raad van Bestuur periodiek ingekomen stukken, rapportages, analyses van het weerstandsvermogen, personele zaken, rapportages, financiële resultaten en strategie met betrekking tot de crisismaatregelen behandeld. Tussentijds is door de directeur regelmatig overleg gevoerd met de penningmeester over financiële zaken.

Samenstelling

Het bestuur had zeven leden - waarvan zes niet uitvoerende leden en één directeur-bestuurder - en kent een taakverdeling in portefeuilles. De Raad van Bestuur wordt vertegenwoordigd door twee aandeelhouders (nazaten) van Mesdag en/of Van Houten en vijf niet familieleden. Bestuursleden worden voorgedragen door het bestuur en benoemd door de aandeelhouders voor een periode van ten hoogste drie jaar, waarna zij nog tweemaal herkiesbaar zijn voor een periode van drie jaar.

Het aan- en aftreedschema wordt jaarlijks bijgewerkt. Door respectievelijk het aan- en aftreedschema en zijn twee bestuursleden gestopt in 2022: Penningmeester Hans Bergwerff en secretaris Liesbeth Zonneville-Reigersman. Zij hebben jarenlang met verve bijgedragen aan de Raad van Bestuur van Museum Panorama Mesdag.

Zelfevaluatie Bestuur

Ondanks de mate van verloop binnen het bestuur, voelt het bestuur als team erg stabiel en betrokken. In 2022 heeft er veel overleg plaatsgevonden. De synergie is goed, de bestuursleden vullen elkaar goed aan en weten elkaar te vinden in overleg. Ook zijn de lijnen met de directeur kort; wederzijds is er regelmatig overleg, ook buiten de gebruikelijke bestuursvergaderingen om. Het is van belang om het bestuur op volle sterkte te houden in de komende periode en dan vanuit stabiliteit, energie en betrokkenheid door te bouwen aan een toekomstbestendig Museum Panorama Mesdag.

Eens per jaar houdt een afvaardiging van de Raad van Bestuur een jaargespreek met de directeur. De bestuursleden doen hun werkzaamheden onbezoldigd.

De Raad van Bestuur had in 2022 de volgende bezetting:

- **Voorzitter - de heer H. C. Grootveld**

Voorzitter Stichting Scheveningen Viering Gedenkdagen; Voorzitter Geschiedkundige Vereniging Die Haghe/Vereniging van Vrienden Haags Historisch Museum & De Gevangenpoort; Voorzitter Plaatselijke Commissie KNRM-Reddingstation Scheveningen; Voorzitter Stichting VissersNamenMonument Scheveningen; Voorzitter Stichting ter bestudering van de Juridische Aspecten van het – Concubinaat; Voorzitter Stichting Scheveningse Oud-Vissers & Visserij; Voorzitter Stichting (museumlogger) SCH 236 Terug op Scheveningen; Vicevoorzitter Stichting Gedenkteken Zr. Ms. Adder Secretaris Schevenings Leesgezelschap Vriendschap en Oefening van 1817

- **Secretaris – mevrouw E.C. Zonneville-Reigersman tot 26.11.22**

- **Secretaris - mevrouw J. A. Bijlstra-Verkerk, vanaf 26.11.22**

Voorzitter Stichting Mesdag-Van Houten

- **Penningmeester de heer J. Bergwerff, tot 01.06.22**

Belastingadviseur en directeur Bergwerff ten Cate Belastingadviseurs BV
Voorzitter College van Kerkrentmeesters Protestantse Kerk Den Haag; Penningmeester Stichting Haagse Sportstimulering Gehandicapten, Den Haag; Lid Verwaltungsrat GRAVAG Erdgas AG in St. Margrethen, Zwitserland; Bestuurslid diverse familiestichtingen

- **Penningmeester de heer E. van Nieuwkerk, vanaf 21.05.22**

Partner en accountant bij Moore DRV Accountants & Advies
Voorzitter Stichting SportWat; Penningmeester Stichting Jong Talent Westland

- **lid Museale Zaken - mevrouw S. van der Stok - de Clercq**

Directeur Sotheby's Amsterdam; Raad van Commissarissen De Porceleynse Fles/Royal Delft Group, Delft; Raad van Toezicht Kasteel Duivenvoorde; Raad van Advies Museum MORE in Gorssel/Kasteel Ruurlo; Bestuurslid en secretaris Stichting Familie Archief De Clercq

- **lid Bouwzaken - de heer M. Grasveld**

Architect - Grasveld Architect B.V.; Bestuurslid Stichting Monument Kloosterkerk Den Haag; Bouwkundig adviseur Sociëteit De Witte Den Haag; Lid Plaatselijke Commissie Kon. Ned. Redding Mij Scheveningen; Voorzitter Stichting Sociaal Fonds LIAG Den Haag; Voorzitter The Healthy Teeth Foundation Den Haag; Bestuurslid Stichting ArchiScienza Katwijk

- **lid juridische zaken, hrm, marketing - de heer R. Kiers**

Advocaat Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn

- **directeur-bestuurder - mevrouw M.M. Schat**

Voorzitter Adviescommissie Musea Provincie Fryslân; Voorzitter Stichting Tolhuistuin Amsterdam, Voorzitter Stichting Hi-Lo Art; Voorzitter Bestuur The Homesick; Bestuur kunstenaar Marc van Vliet- TUIG

Rooster van Aftreden Raad van bestuur

	1 ^o benoeming	laatste benoeming	aftreden	uiterst aftreden
Henk Grootveld	02.11.2013	26.11.2022	02.11.2025	02.11.2025
Sarah de Clercq	01.05.2018	01.05.2021	01.05.2024	01.05.2027
Liesbeth Zonneville-Reigersman	02.11.2013	25.05.2019	26.11.2022	nvt
Hans Bergwerff	01.11.2014	01.11.2020	21.05.2022	nvt
Maarten Grasveld	30.01.2016	21.05.2022	30.01.2025	30.01.2025
René Kiers	19.01.2019	21.05.2022	19.01.2025	19.01.2025
Edwin van Nieuwkerk	21.05.2022	21.05.2022	21.05.2025	21.05.2031
Julie Bijlstra-Verkerk	26.11.2022	26.11.2022	26.11.2025	26.11.2031

Code diversiteit

Het beleid er op gericht om diversiteit méér te laten zijn dan de herkomst van de bezoekers en de achtergrond van medewerkers.

Er wordt ingezet worden op de vier P's van de code diversiteit: Programma, Publiek, Partners en Personeel.

Steunstichtingen

Stichting Behoud Panorama Mesdag

Conform de missie spande het bestuur zich wederom in voor het verlenen van steun voor de instandhouding van Museum Panorama Mesdag, zodat het als cultuurhistorisch erfgoed toegankelijk is en blijft voor publiek. Stichting SBPM bezit de Culturele ANBI status en is daarmee cruciaal bij het verkrijgen van diverse vormen van sponsoring en fondsenwerving. In 2022 zette de stichting zich in voor het werven van extra financiële steun.

Het bestuur werd ultimo 2022 gevormd door
De heer S. Storm, voorzitter
Mevrouw S.E.B. Kingma, secretaris & penningmeester a.i.

Stichting Mesdag-Van Houten

De Stichting Mesdag-Van Houten heeft zich als taak gesteld familieleden, in het bijzonder niet-aandeelhouders, bij Museum Panorama Mesdag te betrekken. De Stichting heeft zich in 2022 extra ingezet voor het werven van extra financiële steun voor restauraties en onderzoek.

Het bestuur werd ultimo 2022 gevormd door
Mevrouw J. A. Bijlstra-Verkerk, voorzitter
De heer J. van den Hoven, penningmeester
Mevrouw J. Krantz, secretaris

Stichting Vrienden van Mesdag

De Stichting Vrienden van Mesdag steunt twee Mesdag musea: Museum Panorama Mesdag en De Mesdagcollectie. De schilder, verzamelaar en ondernemer Hendrik Willem Mesdag was in zijn tijd een van de meest invloedrijke personen in de Nederlandse kunstwereld. Samen met zijn vrouw Sientje Mesdag – van Houten stichtte hij twee musea.

De Stichting Vrienden van Mesdag was in 2022 zeer nauw betrokken bij de beide musea, ter ondersteuning. De betrokkenheid van de vrienden is onmisbaar voor de beide musea. Het ledenaantal stond eind van het jaar op nagenoeg 200.

Het bestuur werd ultimo 2022 gevormd door
De heer A.W. Beelaerts van Blokland, voorzitter
Mevrouw W. Burgemeister, algemeen bestuurslid – v.a. 09.02.22
De heer C.P.A. Dedel, secretaris – tot 14.06.22
Mevrouw J. Hazewinkel, penningmeester
Mevrouw N. Kaarls, secretaris - v.a. 14.06.22
Mevrouw J.S. Muntz-Beekhuis, algemeen bestuurslid
Het bestuur wordt geadviseerd door directeuren van beide instellingen.

De heer W. de Savornin Lohman, namens De Mesdag Collectie
Mevrouw M.M. Schat, namens Museum Panorama Mesdag

Jaarrekening

lasten		2022		2021
Loonkosten	€	871.641	€	715.851
Huisvestingskosten	€	287.261	€	265.197
Kantoor, ICT en advies	€	240.976	€	185.951
Verkoopkosten	€	168.802	€	63.672
Museale zaken	€	161.414	€	152.152
Afschrijvingskosten	€	94.377	€	91.315
Rentelasten	€	46.592	€	46.343
Totaal lasten	€	1.871.063	€	1.520.481

Baten				
Omzet bezoekers	€	968.689	€	483.154
Inkopen	€	-147.604	€	-72.696
Donaties	€	3.230	€	7.075
Fondsen en subsidies	€	64.966	€	135.281
(herstel)subsidies en giften	€	621.078	€	1.105.454
Totaal baten	€	1.510.359	€	1.658.268

Resultaat voor belastingen	€	-360.704	€	137.787
Belastingen over de winst of het verlies		5662		10382
Resultaat na belastingen	€	-355.042	€	148.169

Met dank aan

In 2022 ontving Museum Panorama Mesdag subsidies, materiële en financiële schenkingen en legaten. Enkele schenkers wensen anoniem te blijven. Museum Panorama Mesdag dankt alle gevers voor hun steun en betrokkenheid.

Covid steun

Gemeente Den Haag

Gebouw

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Fonds 1818

Collectie

Stichting Vrienden van Mesdag
Stichting Mesdag-Van Houten
Stichting Vrienden van Mesdag

Tentoonstellingen en projecten

Fonds 21
De Frans Mortelmans Stichting
Gifted Art
Kickstart Cultuurfonds
Mondriaan Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds
Prins Bernhard Cultuurfonds – Van der Vossen-Delbrück Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid Holland
Stichting Behoud Panorama Mesdag
Stichting Gifted Art
Stichting Mesdag-Van Houten
Stichting Pieter Haverkorn van Rijsewijk
Stichting Victor
Van den Broek Lohman Fonds Nunspeet
De Verbeelding
Vereniging Vrienden Nieuwe Kunst 1900

Partners

Goedman Lijstenmakers
Profonet
Venéco

Den Haag, mei 2023

MUSEUM
PANORAMA
MESDAG

